

Mentale (kort)sluiting

Regelmatig raap ik bij mij in de straat blikjes, papier of plastic verpakking op die anderen hebben laten vallen en niet de moeite namen om dit in een afvalbak te gooien. Afvalbakken die overigens op meerdere plekken, ook goed zichtbaar, in de straat staan. Meestal zeg ik dan bij mezelf dat die mensen weer alleen met zich zelf bezig zijn en dat er ergens een draadje los zit in hun hoofd waardoor deze vorm van kortsluiting ontstaat. Waarom anderen en het milieu opzadelen met jouw troep? Gelijktijdig denk ik op zo'n moment dat we uitgaande van dit type gedrag nog ver verwijderd zijn van een samenleving waarin het natuurlijk wordt gevonden om slim om te gaan met afval door het bijvoorbeeld weer geschikt te maken als grondstof voor een ander product of proces.

Als het voor groepen mensen nu al mentaal moeilijk is om meer milieubewust te leven, dan wordt dat een nog groter vraagstuk als we ook naar een ander type samenleving toe groeien waar veel bewuster omgegaan zal worden met 'afval' of dat er anders naar het concept bezit gekeken gaat worden. Bijvoorbeeld doordat we niet zozeer iets in eigendom moeten hebben maar voor het gebruik betalen of dat we meer gaan producten gaan delen waardoor we veel slimmer van nu nog onbenut capaciteit profiteren. Delen van bijvoorbeeld je auto, je kleding of je huishoudelijke apparaten.

Om na te denken over dit soort mogelijke toekomstige werkwijzen werk ik veelvuldig met scenario's. Ik gebruik daarbij meestal een assenstelsel met op elke as een ontwikkeling die van essentieel belang is voor het onderwerp waarover je toekomstbeelden wilt ontwikkelen maar waarvan onduidelijk is welke richting het uitgaat. Hierdoor ontstaan vier kwadranten die in de basis fundamenteel sterk verschillende uitgangspunten hebben waardoor ook zeer uiteenlopende mogelijke toekomstige geschiedenissen kunnen worden. Vaak worden scenario's ontwikkeld om te bekijken hoe een bedrijf kan reageren op veranderende technologieën of economische onzekerheden. Of wordt de vraag gesteld hoe een stad kan inspelen op bijvoorbeeld de digitalisering van onze samenleving.

Het zal u niet verbazen dat er tegenwoordig dus ook regelmatig scenario's worden ontwikkeld waarin de transitie naar een circulaire economie centraal staat. In die scenario's wordt het sluiten van kringlopen doordacht op de consequenties voor de samenleving. Bijvoorbeeld hoe de samenleving eruit ziet als we niet meer uitgaan van het traditionele kopen en verkopen van producten, materialen of machines. Dat we leven in een wereld waarin niet meer het eigendom telt maar de gevraagde en geleverde prestatie centraal staat. Waarin we dus werken met nieuwe businessmodellen als 'performance based contracting' of 'fee for use'. En waar de producenten ook verantwoordelijk blijven voor verwerking na dit gebruik. Of een scenario waarin we als samenleving veel beter de fundamentele principes van de natuur hebben weten te incorporeren in onze productie- en leefwijze. Het leren van de natuur is in zo'n scenario een belangrijke basis voor het ontwerpen in de circulaire economie en staat haaks op de lineaire, industriële economie die wij als mensen de afgelopen 200 jaar hebben opgezet.

Veel van deze scenario's en vergelijkbare beelden aangaande circulaire economie gaan vooral over veranderingen van systemen en patronen. Ze gaan over het sluiten van de kringloop, over het streven dat afval grondstof wordt, dat nieuwe technologieën daarbij leidend zijn of dat meer informatie en bijbehorende digitalisering niet mogen ontbreken. Allemaal waar, maar er ontbreekt volgens mij iets. Er moet namelijk nog een cirkel gesloten worden: de mentale cirkel waarbij we veel bewuster beseffen dat in ons hoofd (en bijbehorend gedrag) ook nog de nodige aanpassingen en acceptaties zullen moeten plaatsvinden. Dat we vraagtekens zetten bij gedragingen die we als 'natuurlijk' beschouwen maar in feite bedachten constructen zijn. Dat we stil staan bij hoe wij als persoon omgaan met onze leefomgeving, dat we het wel vanzelfsprekend vinden dat we ons afval in een vuilnisbak te gooien in plaats van gewoon achter ons op straat laten vallen. En waardoor de

toevallige losse draadjes in het hoofd die soms voor kortsluiting zorgen voor wat betreft circulair gedrag wel goed vast komen te zitten.

Kees Machielse
Lector Transitie van de Haven
Kenniscentrum Duurzame HavenStad
Hogeschool Rotterdam